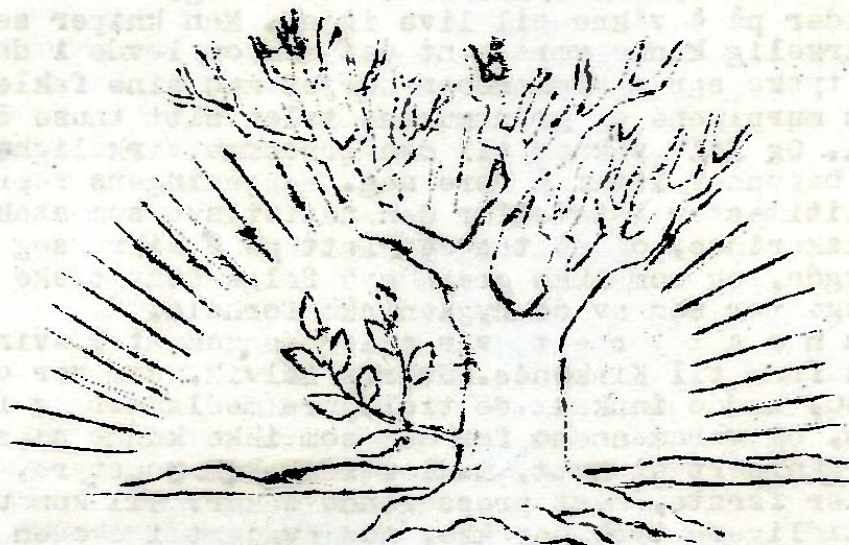

FRIHET OG FRED

Nr. 1 (II)

1945.

Skammens nett tar aldri ende
uten ved vår ild,
vi skal brenne og forbrenne
så en dag blir til.
Fra vårt hjerte, fra vår panne
skal på veien hjem
stå et lysskjær over landet,
når det stiger frem.

Kordahl Grieg.

GOIT NYTT ÅR! Enkelte vil kanskje synes at dette ønsket har en ironisk klang. Kan et nytt krigsår bli et godt år? Mange hadde tenkt at denne julen skulle feires i et fritt Norge. Ja visst var det en skuffelse at krigen kommer til å trekke litt lenger ut, men vi vet jo at freden nærmer seg, - ingen midlertidig tysk framgang kan hindre det. Når vi har holdt ut i 4½ år, skulle det bare mangle at vi ikke kunne holde ut den tiden som er igjen uten å miste rotet. Vi må ikke være så labile at vi lar motet og humøret fullstendig avhenge av noen kilometers forskyvninger på frontene.

Nytt år - det betyr nye kamper, nye ofre, nye muligheter. Det betyr ansvar for hver enkelt av oss. Vår holdning, våre ord og tanker er ikke vår private sak. Vi har innflytelse på menneskene omkring oss. Enten gjør vi hjemmefronten sterkere eller svakere.

Visst er det forferdelig at lidelsene, ulykkene og nødnen i verden skal fortsette ennu en stund. Men er det ikke så at de mennesker som har lidd mest, som oftest er de som klager minst, fordi de har forstått at friheten er ikke noe vi får gratis.

Hensikten med det hele er jo ikke at vi skal ha det godt og fredelig og behagelig, men at vi skal gjøre det som er rett, fylle vår oppgave enten den er liten eller stor, tung eller lett. Vi må forstå at det er vår plikt og vår rett å "brenne og forbrenne så en

dag blir til". - Tiden nå er avgjørende for freden som kommer. Det er nå vi legger grunnlaget for gjenoppbyggingen.

Som Nordahl Grieg skriver:

"Men etter den grusomme leken
som pinte, myrket, rev ned,
ber vi at landet vi elsker,
må gi oss kraft til fred."

NORSKE MENN TAR FATT IGJENN BLANT RUINENE I SØR - VARANGER. (Fra Norges-Nytt)

Historien om Sør-Varanger idag er historien om hvorledes gode nordmenn har tatt fatt på det kjempemessige arbeid å reise et nytt samfunns- liv på de ruiner som tyskerne har latt etter seg.

Bygdå holder på å våkne til live igjen. Men kniper seg i armen og spør om det virkelig kunne være sant det man opplevde i dagene før 25. oktober da de tyske sprengkommandoer herjet med sine fakler og dynamitt- ladninger. Men murpipene og grannaturene taler sitt tause språk. Det var sant allikevel. Og folk våkner til den grusomme virkelighet.

Så smått begynner livet å røre seg. Regjeringens representanter har utnevnt ny politimester istedetfor den nazistiske som stakk av i tide sammen med sin elskerinne, og nå tas det fatt på å sikre seg de nazi-kryp som ennå fins i bygda, og som ikke greide å følge sine tyske beskyttere. En ny distriktslege tar seg av de hygieniske forhold.

K o m m u n e s t y r e t var allerede kommet i sving før militær- misjonen nådde fram til Kirkenes. Sverre Dølvik, som var ordfører i Sør- Varanger i 1940, hadde innkalt de tidligere medlemmer av formannskapet som kunne nåes, og varamennene for dem som ikke kunne nåes. På denne må- ten var det organisert et nytt, midlertidig kompestyre, som hadde tatt fatt på de aller første, mest presserende saker. Til kommunelokale fikk de istand en tidligere tysk barakke, noe avgjort i skogen så brannene ikke hadde nådd den. Det var ikke akkurat en av de mest strålende tyske barakker, for det var bare automobilmekanikere som hadde holdt til der - men det var da to brukbare, ganske store rum med plass til flere bord i hvert. Der hadde formannskapet et bord til disposisjon som sitt møtelokale, herredskassereren ett til sitt kontor, trygdekassen ett til sitt, osv. Det ble virkelig plass til hver enkelt av de kommunale tjenestegre- nene - på en vis. Under slike forhold har så bygdens gamle kommunemenn tatt opp de gamle tradisjoner fra førkrigens Norge med en saklig årfø- ting av alle de vanskelige spørsmål som har dukket opp.

Idag kom militærmisjonen sammen med kommunestyret og etatsjefene samt en rekke av fagsjefene i distriktet, og her fikk en et megetsigende bilde av alle de vanskeligheter de offentlige institusjoner støter på i sitt arbeid for å få livet i den herjete bygd i noenlunde normal-gjenge. Det en først og fremst støter på, er transportvanskelighetene. Tyskerne har sprengt så å si alle bruene, og selv om russerne allerede har bygd pontonbruene eller har ferjedrift på de brusteder som har militær betyd- ning, støter en på den hindring at det praktisk talt ikke finnes auto- mobilier igjen i bygda etter at tyskerne stjal med seg den siste rest av de kjøretøyer som ennå fantes. Det er bare noen ganske få i behold, gjent- undt for tyskernes siste røvertokt, og de er helt utilstrekkelige til å kunne holde selv den mest nødtørftige trafikk igang på landeveiene. Len- ger vest, hvor tyskerne fikk bedre tid på seg, nøydde de seg ikke bare med å ta bilene, men tok også hver eneste hest og årog også avgårde med alle de sykler de kom over. Telefonlinjene er rasert, og slik sitter da de kommunale autoriteter embentfast på sine steder, og de er vanskelig å få sendt avgårde arbeidere til de steder hvor de trenges mest.

Framme ved "formannskapsbordet" satt ordføreren som møteleder med militærmisjonens sjef og formannskapssekretæren ved siden og de øvrige møtzedde på langbenker nedover salen, mens de kommunale kontorer forøv- rig innstillet sin virksomhet så lenge møtet stod på. En etter en reiste de seg, de forskjellige etatsjefene for å legge fram det som allerede var gjort og det som måtte gjøres snarest. Hele billedet var så likt et vanlig landsens herredstyre møte som det vel kunne bli. Det var kloke og

sindige lærer som har bær fram sine syn på problemene og viste hvorledes de kunne løses. De hadde løst store saker før ved samarbeid innen offentlig administrasjon, og de hadde tatt fatt med arbeidslyst og iver og med sunt skjenn på problemer som overskygger alt hva kommuner tidligere hadde gitt seg ilag med. Det gjaldt å få reparert veiene på forskjellige steder, telefonforbindelsen, få igang sagbruksdrift så det kunne skaffes materialer til nødvendig bygging, få gjenopprettet en slags postforbindelse og å få etablert et transportutvalg.

De trangt boligforhold kaster sin skygge framover mot den kommende vinter. En evakuering er derfor sterkt på tale - evakuering av gamle, kvinner og barn til Skottland eller Sverige. Spørsmålet vil bli like aktuelt for andre strøk av Finmark. Men det blir ikke den jonas lieske evakuering med folket jaget fram på veiene fra hus og heim i lange dagsmarsjer og med en stakkarslig ryggsekk som eneste eiendel. Det vil bli en evakuering som har til hensikt å gi arbeidsrum, ikke for tysk nedrivning, sprængning og brenning, men for norsk gjenoppbygging av tapte verdier, tapte hus og haiser, for en restaurering av det karrige livsrom mellom fjellene i nord som er norsk, og som nordmenn ikke behøver å gå utenfor sine egne landegrenser for å finne, føle seg hjemme i og vite at det er der de hører hjemme.

NORDMENN'S JUL I SVERIGE.

Fra administrasjonens side er det i Sverige nedlagt et kjempearbeide for å skape en hyggelig jul for de norske flyktingene i Sverige. Det var store tilstelninger ved alle politiforlegningene, det ble servert god julekost, og i festsalene var store juletrær pyntet. Et førjulsnummer av Norges-Nytt forteller at mellom jul og nyttår skal alle være spillende og syngende kunstnere opptre i forlegningene. Ved en av disse har guttene søgt ordnet med hester og sloder, og i samlet tropp skal de kjøre til kirken 1. juledag.

Bladet skriver videre at også ved de sivile forlegningene vil det bli arrangert tilstelninger. Det er jo siste julen i Sverige, sier Hagen, og regjeringen har derfor gitt Ass et ganske pent beløp til disposisjon.

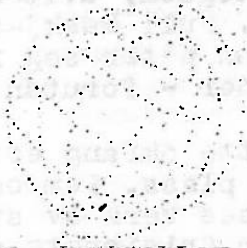
Stockholms stad innbød norske flyktinger i Stockholm til julefest i Gyllene Salen juleaften kl. 16. "Det blir servert smørbrød og øl, julegrøt, kaffe og bløte kaker. Programmet omfatter musikk, oplesning og sang og leker rundt juletræet. For barna blir det spesielle ledere for lekene." Foruten nordmenn var også danske og mellomeuropiske flyktinger innbuddt.

I Stockholm var det barnegudstjeneste i Engelbroktskyrkan kl. 15 ved pastor Arnsberg og sang av Randi Heide Steen. Juledag holdt domprost Fjellbu høytmesse i samme kirke.

*

Alle norske sjømenn som lå på sykehus i New York i julen, fortelles det i en radioutsending fra Amerika, fikk julepakker og julebesøk. På et sanatorium hvor en del av pasientene var norske sjøfolk, hadde man innført enkelte spesielt norske retter som svinestek med surkål og norske kjøttkaker, og det vakte tilfredshet hos alle pasientene.

F R A V E R D E N S *

P R E S S E N .

MERE BEVERIDGE .

(Fra Spectator, gjengitt i "Fremtiden")

Sir William Beveridge har gitt ut et nytt arbeide. Han kaller det "Full Employment in a Free Society" (Full beskjeftigelse i et fritt samfunn) og understreker dermed som sin oppfatning at problemet ikke bare er økonomisk, men politisk. Full beskjeftigelse har vært oppnåelig - men i fredstid utelukkende i totalitære stater, og i fri samfunn bare i krigstid, når den personlige frihet var innskrenket. Sir William går ut fra

den forutsetning - som konservative og liberale med like stor glede aksepterte - at "der finnes ting i Storbritannien som hverken full beskjeftigelse eller forsøkene på å oppnå en sådan, må tillates å lage om på". Han definerer de "grunnleggende friheter" som værende: "Forsamlingsfrihet og frihet til å tale, skrive, gi og motta undervisning; Forsamlingsfrihet og retten til å slutte seg sammen for politiske og andre formål, heri innbefattet ønsket om ad fredelig vei å endre regjeringssettet; Frihet til å velge sin lovvei og fri rådighet over sin personlige inntekt." Denne definisjon vil, hvis den mottas på rette måte, ved første gjennomlesning synes tilstrekkelig rummelig. Men den tryktsomme vil føle en ildevarslende gysen ned langs ryggraden ved å lese at listen uttrykkelig utelukker "en privat borgers frie rett til å eie produksjonsmidler og til å anvende andre borgere til å utnytte disse mot betaling av lønn".

Det er imidlertid ingen grunn til å bli urolig for dette. Neppe andre enn mørkemenn vil sette seg opp mot forfatterens krav om at denne rett helt må være avhengig av dens anvendelighet i det enkelttilfelle og ikke må heves opp på en menneskerettighets eller et moralsk prinsips nivå. Faktisk kan det sies at den private foretaksomheten hos Beveridge i verste fall slipper med en advarsel. "Full beskjeftigelse kan faktisk oppnås ved å overlate den private foretaksomhet industriens ledelse". Dette betegnes imidlertid annetsteds som kun en "foreløbig konkurranse" og frifinnelsen behandles som et resultat av mangel på bevis.

Men Beveridge skriver også: "At sosialismen skulle være et nødvendig middel til å sikre full beskjeftigelse, er ikke blitt bevist."

Beveridge stiller følgende spørsmål:

Hvorfor har man kunnet oppnå full beskjeftigelse i en totalitær stat og ikke i et fritt samfunn, undtatt i krigstid? Er grunnen den at full beskjeftigelse bare kan betales med tapet av avgjørende friheter?

På disse spørsmålene gir Beveridge et ubetinget optimistisk svar. Krigstidens innskrenkning av friheten skyldes krigens særlige karakter og er ingen forutsetning for full beskjeftigelse. "Det er ikke nødvendig eller blott ønskelig i fredstid å drive den økonomiske maskin opp til krigstempo. Målet som settes i krig, settes med vilje for høyt." Sir William avviser derfor nødvendigheten av krigstidens "persontvang, rasjoneringen, sparepropagandaen, nasjonalgjeldens astronomiske stigning, og de tyngende skatter."

Full beskjeftigelse medførte i Russland og Tyskland tap av frihet fordi "formålet bevirket en viss forvriddning av almindelige menneskelige ønsker. Lederne av Nazi-Tyskland foretrakk kanoner for smør. De ledende krefter i Sovjet-Russland som siktet mot den hurtige industrialisering av et jordbruksland å forening med en kollektivisering av landbruket, anvendte de nødvendige maktmidler for å sikre disse formål mot visse individers naturlige motstand."

Men det er en betingelse Sir William betrakter som uungjengelig. Det er ikke noen økonomisk betingelse, men en betingelse som bærer i en kollektiv vilje. Der må eksistere "et felles mål, under hvilket finansene innordner seg". Dette felles mål ser forfatteren i at den sosiale samvittighet innstilles på avskaffelsen av hans velkjente "fastslåtte onder" ("Grant Evils"): fattigdom, uvitenhet, elendighet, uverdige livsvilkår og usanitere forhold. Full beskjeftigelse kan sikres ved passende utgifter som et fritt samfunn påtar seg for å nå det fastsatte felles mål. For å nå dette mål må der - foruten målet selv - skapes en "sentral planøkonomi".

Å bedømme en bok av dette omfang etter fortjeneste lar seg ikke gjøre på et blads beskjedne plass. Fem bemerkninger må strekke til:

1) Det er et førstesteklasses verk av stor politisk betydning. Det er et nytt radikalt program for frisinnete som ikke ønsker sosialisme og ikke vil gi avkall på de friheter de nyter.

2) I likhet med regjeringens hvitbok er godkjennelsen av dens teser avhengig av at man vedtar at det er statens oppgave å beskytte sine borgere mot massearbeidsløshet.

3) I motsetning til hvitboken legger rapporten ingen vekt på betydningen av den internasjonale handels totalomfang som garanti for full be

skjeftigelse. Sir William hevder litt flott at "det er ingen tvil om at spørsmålet om å oppnå det nødvendige minimum av internasjonal handel for Storbritannien, kan ordnes." På dette punkt er det neppe noen tvil om at regjeringen er mere realistisk innstillet.

4) På den annen side beviser forfatteren overfor hvitboken sin påstand om at "skjant ånden var villig" - finansielle hemninger hindret regjeringen i å anvisse legemidler som trengtes. Uansett hvordan den internasjonale situasjon utvikler seg, virker Sir Williams mere radikale hjelpemidler mere overbevisende.

5) I en eller annen form vil de prinsipper på hvilke det program bygger som leses i denne bok, sannsynligvis vise seg å utgjøre et ytterst viktig indrepolitisk grunnlag - viktigere enn privat foretaksomset kontra ~~finans~~ sosialisme, viktigere enn kontroll kontra frihet, viktigere enn selve den sosiale sikkerhetslovgivning. Det er det eneste praktiske alternativ - bortsett fra laisses faire - som er stillet opp mot sosialismen. Av de konservatives tilslutning til det avhenger i vid utstrekning deres mulighet for å regjere landet når engang overgangsperioden er over.

(Quintin Hogg, Member of Parliament.)

FLYET SOM IKKE ER AV METALL - MOSQUITO.

(Fra "Totorevy")

Ett av de vidunderligste flyene i denne krigen - mosquito'en - er helt bygd av tre med undtagelse av noen få mindre skråstøtter av metall. Det bygges i engelske fabrikker av dyktige bygnings- og møbelsnekere. De får hjelp av tusenvis av kvinner som har gjennomgått et spesielt kursus i tresløyd. Til å begynne med var flyverne temmelig skeptiske overfor Mosquito'en. De kalte den "Den flyvende eggkurven" og satte andre, lite smigrende navn på den. Men nå, etterat Mosquito'en har vist seg å være sterk, lett å manøvrere og utrolig hurtig, roser de den i høye toner.

Overalt hvor det gjelder presisjonsbombing settes Mosquitofly inn, og selv under de vanskeligste forhold finner bombene fra flyet sitt mål. En større avdeling Mosquitofly var det som gjennomførte det ødeleggende angrepet mot Burmeister og Waines skipsverft i København. Der ble det bygd undervannsbåter for tyskerne. Og Gestapos hovedkvarter på rådhusplassen ble heller ikke glemt. Et annet heldig Mosquito-angrep som fortjener å bli husket, var rettet mot et ganske lite mål - en liten bygning av betong ved et vann i nærheten av Knaben i Norge. Herfra fikk tyskerne en god del av den molybden de trengte så hardt. For å nå sitt mål fløy Mosquitoene nede i dalene mellom fjellsider som raket 200 m. opp over dem. Da de vendte tilbake til England, var bygningen helt ødelagt.

Ett av de heldigste angrep som Mosquito-fly overhodet har foretatt, var raid'en mot universitetet i Aarhus, hvor Gestapo hadde sitt hovedkvarter. Angrepet fant sted den 31. oktober ifjor, og etter de opplysninger som foreligger, skal bortimot 400 tyskere være blitt drept..

Det finnes ikke mindre enn bortimot 15 helt forskjellige typer Mosquito-fly. De er slik bygd at dekan utføre nesten en hvilken som helst oppgave, tung bombing unntatt. De er alle sammen - kampflyere, transportflyene, rekognoseringsflyene, de lette bombeflyene - utstyrt med kraftige Rolls Royce Merlin motorer, kjent som de motorer som i Spitfire - og Hurricanekampfly reddet England fra nederlag i 1940.

Mosquitofly bygges også i store mengder i Australia og Canada.

Mosquitoflyenes konstruksjon er utrolig sterk. En Mosquito måtte foreta en nødlanding, og da den rullet bortover plassen, støtte den ene vingen mot en ti-tonne dampveivals som stod der. Dampveivalsen ble skjævet ti meter til siden og havnet i en grøft. Men vingen stod fremdeles fast på flyet. Disse flyene er meget tette. De er de varmeste og mest komfortable av samtlige krigsfly. De er heller ikke lettere å antenne enn fly av metall. Og - Mosquitoen er raskere enn noe tysk fly. Dette vet tyskernes meget godt og har en sterk respekt for den. "Spøkelsesflyet" kaller de den.

FRANKRIKE, BELGIA OG HELLAS I OVERGANGSTIDEN.

Forholdene i de befridde land og de problemer som oppstod ved befrielsen, har særlig interesse for oss. At det oppstår vansker, er klart, og like klart er det at tyskerne slår disse vanskene stort opp i sin propaganda. Det kan derfor ha interesse å se hva utenlandsk presse har å si om bakgrunnen for disse vanskene og om løsningen av dem.

FRANKRIKE.

"Times" skriver: Det første problemet for franskmennene etter at mesteparten av landet var blitt befrikk for tyskerne, var å skape en provisorisk myndighet som hvilte på et bredt grunnlag og eide folkets tillit, og som samtidig kunne handle hurtig og effektivt. Denne oppgaven løste de på en beundringsverdig måte. General de Gaulle samlet under sitt lederskap en koalisjon av partier som Frankrike ikke har sett maken til i sin moderne historie. Hensikten med den nye regjeringen er å bygge en bru over den kløften en forutså måtte oppstå mellom selve frigjøringen og de almindelige valgene, som naturlig krever meget forarbeid.

Her enn noensinne trenger Frankrike en sterk utøvende makt. General de Gaulle har gjentagne ganger gitt uttrykk for de materielle vansker folket har å stri med. De allierte soldater legger beslag på mange transportmidler, og kommunikasjonene ligger langt tilbake å ønske. Derfor har regjeringen undertiden hatt vansker med å gjøre sin myndighet gjeldende i provinsene. Uroelementer har sogar kunnet overta makten over den lokale administrasjonen. Men alt dette hindrer ikke at general de Gaulle har folkets flertall bak seg i sine anstrengelser for å sikre seieren og gjenreise nasjonen.

I det økonomiske liv er det mange stridsspørsmål som krever radikale reformer. En ønsker at Frankrike skal utvikle sin industri og garantere de lavere lag mot fattigdom og arbeidsløshet. Men samtidig må en ikke overse og oppgi jordbruket som danner den tradisjonelle og faste grunnvullen for fransk velstand. En må øke produktiviteten både i fabrikkene og på markene. Offentligheten må planlegge og lede i stor utstrekning. I motstandsrørsla er det sterk stemning for at staten skal kontrollere og eie mye av industrien. Naturligvis vil disse tanker møte vansker og vekke stor strid når de skal settes ut i livet.

"Håndslag" skriver: Underokkupasjonen er det vokset opp en ungdom som har vært utestengt fra vanlig politisk virksomhet, fra vanlig politisk oppdragelse. Til dette kommer også virkelige politiske forskyvninger som har funnet sted under okkupasjonen. Både i Frankrike og Belgia har f.eks. arbeiderklassen ydet den største innsatsen, mens en lang rekke av næringslivets ledende menn har gått foran i samarbeidet med tyskerne. Offiserene i den regulære armeen har ofte i de kritiske år antatt en passiv eller direkte tvilsom holdning. Derved oppstår en naturlig spenning mellom motstandsbevegelsen og kretser som i kraft av sin materielle eller militære posisjon sitter inne med en betydelig samfunnsrett, som de ikke vil gi fra seg.

Til tross for den ytterst radikale utviklingen i Frankrike, som så vidt gav seg uttrykk i regjeringens enstemmige beslutning om total sosialisering av alle mere betydningsfulle industrigrener, fortsetter, synes frykten i de anglosaksiske land for politiske utskielser å være blitt mindre. Den provisorisk nasjonalforsamlingen imponerte ved politisk modenhet og ansvarlighet. Flertallet i forsamlingen bestod av motstandsbevegelsens representanter, og det utpreget ungdommelige innslaget gjorde et sterkt inntrykk. Men ingen falt på å mistenke at beslutningen om dyptgående økonomiske og sosiale reformer ble båret fram av noen forbigående stemningsbølge. Innenriksstyrkene, FFI, er gått opp i armeen som selvstendige enheter, og samarbeidet med de regulære styrkene er gått over forventning.

Likende stiller det seg med den såkalte "patriotiske militsen", som har en overveiende kommunistisk ledelse, og som ikke hørte til FFI. Så vidt man kan skjønne, innebærer de alliertes anerkjennelse av den franske regjeringen at disse styrkene (ca. 100 - 200.000) skulle oppløses og avvepnes, fordi man ikke kunne tolerere irregulære vepnede styrker like opp under kampsonen. Regjeringens krav om at milisen skulle oppløses, vakte kraftig motstand først og fremst på kommunistisk hold, men også på. forordningen om at det var straffbart å ha våpen uten tillatelse.

innenfor motstansbevegelsens ledende kadrer forøvrig. Det virket som en unødig desavuering av noe som naturlig hadde vokset fram under okkupasjonen, og man hevdet at regjeringen saknet andre organer for å bekjempe den femte kolonnen som enda eksisterte i Frankrike. Den kommunistiske partiledelsen sendte ut et opprop om at partiet ville motsette seg regjeringens beslutning, men de to kommunistiske ministrene trådte ikke ut av regjeringen. Man har senere arbeidet seg fram til et kompromiss som ble foreslått av motstansrådet, om at milisen skal fortsette underordnet de kommunale myndighetene, med andre ord som kjernen i et nytt gendarmerie. Problemet om de væpnete styrker er således ført fram til en lykkelig løsning:

BELGIA.

Belgia har hatt større vansker å stri med. I begynnelsen av september vendte regjeringen tilbake til Bryssel, hvor nasjonalforsamlingens to kamre hilste den velkommen. En hadde ventet at regjeringen skulle avløses av en ny underledelse av en politiker som ikke hadde vært i landflyktighet. Dette håp gikk ikke i oppfyllelse. Engelske aviser hevder at det i Belgia er en ganske bemerkelsesverdig mangel på politiskelederskikkelsér. Pierlot sammen med fire av sine kolleger omdannet sitt kabinett, som kom til å bestå av hele 19 ministre, med representanter fra de tre store politiske partiene (katolikker, sosialister og liberale) samt fra kommunistene og de forskjellige motstansgrupper. Regjeringen ble mottatt uten fiendtlighet av befolkningen, men de fleste stillet seg avventende. Regjeringen Pierlot har hele tiden opptrådt meget forsiktig og nølende, og megen kostbar tid er gått til spille. Regjeringen har samarbeidet med en nasjonalforsamling som ligger langt bak sin tid og i høy grad trenger tilførsel av friskt blod. Almindelig valg vil det ikke bli mulig å holde før de 6 - 700.000 belgiere som er krigsfanger eller tvangsarbeidere i Tyskland, er kommet tilbake.

De vansker som oppstod i Belgia, skyldtes ikke bare motsetning mellom hjemmefront og politikere som hadde vært i landflyktighet. Mens regjeringen ikke minst støttet seg på industrilederne, er det foregått en radikalisering av arbeiderne. Kommunistene har hatt sterk framgang, om ikke så sterk som i Frankrike. Dette er en fare for det belgiske sosialistparti, som er det sterkeste og best organiserte partiet i landet. Regjeringen ble kritisert for at den ikke gikk strengt nok til verks mot samarbeidsmennene. Ikke mindre var misnøyen med regjeringens manglende evne til å ordne forsyningsvanskene. Av innrømmelser fra regjeringshold kan man forstå at regjeringen ikke hadde forberedt seg grundig nok på å møte disse vanskene. Situasjonen ble heller ikke lettere ved at belgiere ved befrielsen med en gang brukte opp sine små lagre i den tro at nå var alle vansker slutt. De glemte å regne med at kanalhavnene var ødelagt, og at transportvesnet framleis måtte sterkt beslaglegges for militær bruk. Resultatet ble en meget vanskelig matsituasjon. Engelske korrespondenter har hevdet at de allierte burde overta løsningen av matfordelingsproblemet, siden de stedlige myndigheter ikke greier det. Det som de befriede land synes å trenge, er først av alt en minister for matfordelingen under ordnet den allierte overkommandoen og utstyrt med alle fullmakter som trengs, skriver korrespondentene. En annen ting disse nevner, er at belgiere mottok de allierte med begeistring, men mange var forbauset og litt skuffet over at de ikke kom som okkupasjonstropper. En slik ordning, mente de, ville ha løst mange problemer. Denne frykten for selvå overta ansvaret er både forbausende og bemerkelig nedslående.

Men det som førte til en akutt krise i Belgia, var bestemmelsen om at motstansorganisasjonene skulle oppløses og avvepnes. Motstansgruppene nektet å levere fra seg sine våpen med den begrunnelse at det enda fantes en fascistisk femtekolonne i landet, og de var dessuten redde for et reaksjonært kupp. At motstansgruppene skulle oppløses og ikke som i Frankrike innlemmes i den regulære arme som selvstendige enheter, skyldtes motstann fra armeens side. Av militære grunner var det tvingende nødvendig for de allierte at det hersket ro og orden i landet, og de støttet derfor regjeringen. General Erskine drøftet også situasjonen med motstanslederne. Resultatet av det hele ble at våpnene ble innlevert

til de allierte militære myndigheter.

Ifølge melding fra BBC skal det nå i Bryssel opprettes en nasjonale rådgivende komite med representanter for alle grupper av motstansbevegelsen. Dette tyder på et bedre samarbeide for framtiden.

(Opplysningene er hentet fra sammendrag av engelske aviser og fra "Håndslag")

HELLAS.

Hellas har uten tvil hatt de vanskeligste forhold. Fra 1936 hadde landet et diktaturstyre, ikke mindre røddyrket enn det nazistiske. Dette har selvfølgelig i høy grad komplisert situasjonen.

Gøteborgs Handels- og Sjøfartstidning skriver:

Den greske motstansbevegelsen har helt fra begynnelsen vært delt i to grupper. Den ene gruppe EDES samarbeidet med englenderne og tok i mot ordrer fra den øverstbefalende i det Mellemsøsten. ELAS-gruppen hadde sitt tilholdssted i Makedonien og Tessalien. Den opptrådte langt mere uavhengig av den allierte overkommando i Middelhavsområdet og kjempet fra begynnelsen av for en rekke politiske mål, som ligger meget langt til venstre. Der er blitt gjort store anstrengelser for å opprette et samarbeide mellom de to gruppene, og for omtrent et år siden var man kommet så langt at man kunne undertegne en overenskomst.

Det viste seg imidlertid at det var meget vanskelig å føre samarbeidet ut i livet. Så snart det greske regjeringsspørsmål kom på tale, har ELAS gjennom sin politiske organisasjon EAM gjort store vanskeligheter. Bevegelsen er blitt kalt kommunistisk, men hvilket innhold en skal legge i dette ordet, er ikke klart. Det dreier seg i et hvert fall om en politisk bevegelse som blir oppflammet av en meget sterk fanatisme, og som setter seg meget radikale mål. Det er en nærliggende mistanke at der er tale om en minoritet som streber etter med vold å ta makten i Hellas.

Situasjonen har i hvert fall nå utviklet seg på en slik måte at det er kommet til åpen kamp mellom ELAS-styrker og de engelske tropper. De greske friskarere kunne i selve Athen ikke gjøre noen virksom motstand mot den engelske overmakt i mannskap og materiell. Men bevegelsen har spredt seg til andre deler av landet, og situasjonen er i det hele tatt meget innviklet. I visse tilfeller kan det se ut som om det var ELAS-folkene som begynte kampen mot englenderne, f.eks. ved å beskytte en britisk kolonne ved Piræus-veien. General Scobie anklager ELAS-bevegelsen for terror og vold og erklærer at han bare har stillet seg på den lovlige greske regjeringsside, og at han akter å støtte den med alle midler inntil den greske stat er blitt så godt organisert at den er i stand til å opprettholde sin autoritet med egne midler.

Åpenbart dikteres imidlertid englendernes politikk i Grekenland ikke bare av militære grunner. Den må også anses som et uttrykk for den engelske regjeringss anskuelse om hvordan overgangen fra krig til fred skal ordnes. En behøver ikke å spore reaksjonære tendenser, men englenderne streber først og fremst etter å forhindre revolusjonære omveltninger innen folket får leilighet til i ro og mak å gi uttrykk for hva det ønsker. Haken ved denne politikk er at den uunngåelig må oppfattes som en innblanding i vedkommende lands indre forhold, hverved den samler imot seg hele den nasjonale utilfredshet og dermed forsterker uroen. Den synes derfor mere egnet til å vanskeliggjøre enn å lette den friksjonsløse overgang.

"Håndslag" karakteriserer EDES som en sterkt reaksjonær, monarkisk bevegelse. EDES hadde sterke organisasjonsmessige forbindelser med de greske utenriksstyrker, og derfor var det naturlig at de britiske tropper i Hellas samarbeidet med dem. Men EAM tiltvang seg de alliertes anerkjennelse, og Papandreou som tilhørte EAMs ledelse, ble sjef for den nye regjering.

Også i Hellas var det kravet om oppløsningen av motstansstyrkene som utløste konflikten. Forhandlingene førte ikke fram, ikke minst pga. den sterke mistro på begge sider. Den britiske holdning har vært å støtte regjeringen inntil det igjen kan holdes frie valg, og å betrakte EAM som en mindretallsgruppe som vil påtvinge folket sin vilje. Da Churchill forsvarte sin holdning i Parlamentet, rettet han voldsomme beskyldnin-

ninger mot EAM. Han ble igjen voldsomt angrepet av det britiske arbeiderparti som mente at det var nazismens virkelige fiender man nå slo ned. I EAMs ledelse finnes fem generaler fra den gamle greske armeen, fremtredende greske politikere (liberale) og professorer, 3 senatorer og to biskoper. Organisasjonens indre oppbygning var gjennomført demokratisk og dens medlemsblad kom ut i et opplag på en halv million.

BBC hevder at utviklingen viser at ELAS har hatt urett i sine to viktigste påstander, nemlig at motparten ville ha kongen tilbake, og at de ville ta repressalier, hvis ELAS nedla våpnene. Det er satt ut falske rykter om at det skal være tatt repressalier, men disse er sannsynligvis satt ut av ytterliggående venstre eller ytterliggående høyre for å hindre samarbeide.

Det er vanskelig å gi noe klart bilde av utviklingen i Hellas og av motivene hos de to partier. At Hellas er britisk interesseområde, kan kanskje også ha influert på den britiske holdning. For et land som før krigen hadde diktaturstyre, må selvfølgelig overgangen bli ekstra vanskelig. En får håpe at landet nå under biskop Damaschinos regentskap kan bli stormen av, så landet snart må få sin egen, folkevalgte regjering. De elendige økonomiske forhold i landet etter tyskernes plyndringer har jo heller ikke gjort saken lettere.

Forholdene i de befridde land viser oss at det er nødvendig nøye å forberede overgangstiden, og at alle vansker ikke er slutt i og med at en har fått jaget tyskerne ut av landet. Men derfor behøver en ikke tape motet. For å sitere Bulletinen:

"Hos oss er situasjonen heldigvis på forhånd helt klar. De norske hjemmestyrkene er allerede en del av den norske forsvarsmakten og ønsker åpenbart å være det. De har sine klare militære oppgaver å løse både under okkupasjonen og under frigjøringen og den første overgangstiden som en viktig del av de norske forsvarsstyrker under ledelse av Forsvarets Overkommando. Norge blir intet Belgia og intet Hellas."

*

GJENREISNINGEN AV SKOLENE I DET BEFRIDDE EUROPA.

(Fra BBC)

Alle de befridde land i Europa har planer om skole reformer. I Belgia ble holdt et møte for ungdom hvor det ble framholdt at elevene ikke skulle settes i formynderskap under lærerne. Skolen må legge meget sterk vekt på toleranse, og den må gi elevene et grunnlag for det borgerlige ansvar de skal ta opp. I Frankrike vil man gjøre undervisningen tilgjengelig for bredere lag av folket. Alle barn skal ha del i en eller annen form for høyere undervisning. Denne undervisning skal være gratis, og hvor det er nødvendig skal det gis erstattning for tap av for tjeneste. Motstandsbevegelsen krever at den skolepliktige alder skal heves til 17 år. I Jugoslavia er folket i begeistring med på å gjenreise undervisningen. Alliaslags rom blir innrettet til skolestuer. Her kan ikke noe annet, bruker man låver eller har undervisning under åpen himmel. Enkelte steder i befridde områder har opp til 65% av barna i skolepliktig alder nå regelmessig skolegang. Slovenia har fått 33 nye skoler siden begynnelsen av 1944. I det befridde Italia er også skolene kommet igang igjen, noen steder også universitetene. I Tyskland derimot er endog barnas sandkasser mobilisert. En tysk avis erklærer at sandkassene er viktige for utviklingen av barnas fantasiliv, de er et nødvendig ledd i guttenes forberedelse for infanterikamp.

*

Den norske journalisten og forfatteren Fredrik Ramm minne ble hyllet nylig i New York. Sigrid Nadset og en rekke andre fremtredende personligheter var tilstede 30. nov. ved premieren på en amatørforestilling i New York Times-hallen, der man oppførte et skuespill bygget over Fredrik Ramm's liv. Navnet er "Og fremdeles kjemper de". Ramm døde, som en vil huske, etter et lengre opphold i konsentrasjonsleir i Tyskland. Han ble dømt under undtagelsestilstanden i Oslo i september 1941.

Det første allierte skip som på fire år har anløpt Antwerpens havn, var den norske båt "Lysland" som gikk inn flere dager før en stor alliert konvoi ankom og brakte mat til sivilbefolkningen. "Lysland" har seilt under hele krigen og har gjort 13 turer til Frankrike siden D-dagen. På invasjonens annen dag satte den over amerikanske tropper, og ved den anledning skjøt luftverkskytteren ombord ned et tysk fly. Den ble torpedert i 1941, men ble hurtig reparert og er senere ved mange høve blitt angrepet fra luftten når den gikk med ammunisjonslast.

En tysk offiser som har holdt til torrens frihet i falden en tid, skulle gifte seg med en norsk tsa for en tid siden. Offiseren manglet leilighet, men det ble ordnet på den enkle måten at en håndverker ble kastet ut av sitt hus. Leiligheten skulle pusses opp, men byen var uten ledige malere. Men også det spørsmålet ble enkelt løst. En arrestert fagmann ble hentet fra fengslet for å pusse opp leiligheten. De nygifte skaffet seg møbler fra en familie som måtte forsviane til Sverige. Og så begynte ekteskapet ...

Den norske forfatteren Per Wellebæk har gitt ut en roman i Sverige på Bonniers forlag. Den heter "Inga spår på sjøn". Den handler om noen mennesker som er havnet i rummet på en tysk hjeltekrysser, som går fra bloddåd til blod ierte. Nu ventet han tydeligvis at gå på sjøn. Dette underlig flytende samfunn går i meget et speilbilde av hele det okkuperte samfunn. Det kan minne om fengslet, men også om det "firi" samfunn utenfor.

Under luftfartskonferansen i Chicago, hvor representanter for 52 forskjellige land deltok, ble det vedtatt å nedsette et luftfartsråd, som har som oppgave å forsøke å bygge opp

en ny verdensorganisasjon på flytrafikkens område. Som representant i rådet for de skandinaviske landene er Norge utpekt.

Lufttrafikken i Australia skal sosialiseres. Regjeringen har også planer om å sosialisere bankene og byggevirksomheten.

Ved en spesialdomstol i Lublin er 5 tyskere dømt til døden. Den 6. tok sitt eget liv under rettsforhandlingene. Det var endel av bødrene fra dødsleiren i Maidanek. Den 3/11 1943 ble 18.000 jøder drept i gasskammerne, mens høyttalerne spilte Strauss-valser for å overdøve ofrenes jammerskrik. De 5 SS-menn ble hengt i nærvar av 20.000 tilskuere.

I de områder av Tyskland som holdes okkupert av de allierte, må de militære myndigheter, men folk får lov til å beholde mottakerapparatene. Dette synes de okkuperte tyskere er merkelig, men enda merkeligere finner de det at det er blitt dem tillatt å lytte til hvilken stasjon de måtte ønske. Denne for tyskerne.

"Den eneste måte som Franco vinne adgang til fredskonferansen er ved å åpenbare seg med sitt eget hode under armen".

Følgende fortelles fra et besøk i en tysk fangeleir i Belgien; som på sin måte belyser den tyske karakteren:

En fange viste gledestrålende fram en arrestordre, utferdiget mot ham selv og undertegnet av en SS-offiser. Han var anklaget for forrederisk virksomhet, men hadde fått tak i arrestordren på en eller annen måte og var rømt til de allierte. Nu ventet han tydeligvis at disse skulle behandle ham som en lenge savnet bror. Han så helt bestyrtet ut da han ble befalt å stille seg blant de andre fangene.

En SS-offiser med et riktig brutalt utseende fortalte at han hadde studert medisin før, og spurt om hvilke utsikter han hadde til å avslutte sine studier i England.